

КОНЦЕПТ І ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ НОМІНАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (41).

УДК: 811.111'737.7+81'36

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).100–105

Полужин М. Концепт і особливості фразеологічної номінації в англійській мові; 16 стор.; кількість бібліографічних джерел – 15; мова українська.

Анотація. У статті йдеться про результати дослідження особливостей фразеологічної номінації з урахуванням зміни парадигми гуманітарного знання, в основі якої простежується розвиток когнітології та її самостійного відгалуження – когнітивної лінгвістики, а ключові позиції пов'язані з теорією інформації та її опрацюванням людиною за допомогою різних способів. Когнітивна лінгвістика оперує особливими за своєю природою одиницями, що є провідниками різноманітної інформації, до яких належать концепти і фразеологічні одиниці, які повністю або частково матеріалізуються в мові для потреб групової та індивідуальної номінації. У статті також продемонстровано, що концепт і значення не є взаємно однозначними відповідниками. Концепт – це відносно стабільний і усталений зліпок із об'єкта дійсності. Він пов'язаний із навколишнім світом більш безпосередньо, ніж значення. На відміну від нього, слово своїм значенням є завжди лише частиною концепту. Проте отримати доступ до концепту найкраще через мовні засоби, серед яких виділяються фраземи, особливості опису лінгвокультурологічної номінації яких покладені в основу викладеного змісту статті.

Ключові слова: концепт, фразема, номінація, внутрішня форма, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія.

Постановка проблеми. Нинішній етап розвитку науки про мову взагалі та фразеології зокрема відзначається двома основними напрямками: когнітивним і лінгвокультурологічним. Когнітивний напрям зосереджений на дослідженні мови як пізнавального механізму у вигляді системи знаків, що відіграють вирішальну роль у репрезентації (кодуванні) й трансформуванні інформації [Кубрякова 1996, с. 53].

Аналіз досліджень. Лінгвокультурологічний напрям спрямований на вивчення взаємозв'язку і взаємодії культури та мови в процесі їх функціонування. У центрі його уваги є дослідження мови у всій сукупності лінгвального й позамовного (соціокультурного) змісту. Він спирається на методи й досягнення когнітивної лінгвістики, психології та етнолінгвістики, в яких чітко розрізняються такі поняття як концептуальна система й картина світу. Концептуальна система є впорядкованим розташуванням та взаємним зв'язком певних уявлень людини у вигляді інформації про навколишній світ і її пізнавальний досвід [Полужин 2005, с. 7].

Картиною світу як динамічною інтерпретативно-регулятивною структурою прийнято нині вважати «лінгвокогнітивну модель дійсності, яка виводить на перший план питання, що стосуються взаємодії пізнавальних механізмів людини, мовної системи й комунікації в природних і соціальних середовищах» [Бондаренко та ін. 2017, с. 59].

Основоположним поняттям, що лежить в основі зв'язку когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології, є концепт.

Звернення лінгвокогнітології до з'ясування суті цього поняття видається цілком закономірним через його спрямованість на відображення пізнавальної сторони у взаємодії людини з навколишнім світом. Беручи до уваги підвищену зацікавленість сучасної лінгвістики до вивчення ролі мови в пізнанні

навколишнього середовища та мовних засобів, що залучаються до цього, перспективним видається використання терміна *концепт* і переосмислення його природи з позицій сучасної науки про мову.

Ретроспективний огляд лінгвістичної літератури нині свідчить про те, що слово *концепт* увійшло у вжиток ще з давніх-давен як філософський термін латинського походження на позначення різного змісту [див.: Полужин 2015, с. 213; Венжинович 2018]. Відтоді *концепт* охоплює поняття, що стосуються найменування різновидів об'єктивного буття, характерного для об'єднань людей, згуртованих спільними умовами життя, метою, інтересами, поглядами на навколишній світ, а також на індивідуальне уявлення, яке зароджується в думці кожного члена суспільства. Більшість наявних підходів нині, що стосуються виділення будь-якого аспекту концептуальних досліджень, не випускають із уваги один – звернення до свідомості, ментальності людини, зберігаючи при цьому зв'язок із первісним смисловим компонентом слова (лат. *conceptus* – зачаття, запліднення). Деякі дослідники саме цей аспект у вивченні концепту вважають основним [див., напр., Карасик 2004].

Концепт вони вважають мисленневою одиницею й пояснюють його природу через звернення до психічних механізмів функціонування. Так, З.Д. Попова та Й.А. Стернін звертаються до поняття універсального предметного коду, на базі якого формується концептосфера та її складник – концепт [Попова, Стернін 1999]. У такому випадку зміною універсально-предметного, проміжного й акустичного кодів на шляху від мислення до мовлення можна пояснити висунуту С.А. Аскольдовим ідею про «мигтіння» чогось у голові, що відбувається під час утворення або сприйняття слова. Це «мигтіння» він і вважав першою ознакою сформованого людиною концепту [Аскольдов 1997, с. 272].

В обидвох випадках стає очевидним той факт, що актуалізація концепту є необхідною ланкою в ланцюжку породження мовлення. Очевидним є також і те, що хоча мовлення неможливе без існування у свідомості відповідних концептів, їх наявність зовсім не передбачає тільки вербальне втілення. Цей факт дав підставу деяким дослідникам висловлювати думку про невербальність концепту, виходячи з теорії невербального мислення.

Мета статті – розглянути способи взаємодії концептуальних і лінгвокультурологічних чинників, що впливають на формування особливостей фразеологічної номінації в англійській мові.

Виклад основного матеріалу. Як мисленнєва одиниця концепт відображає у відомості людини зв'язки й асоціативні взаємовідношення реалій дійсності. Тому в багатьох дефініціях концепту відзначається його властивість відображати найсуттєвіші ознаки й таким чином слугувати підставою для узагальнення та представлення низки подібних предметів певного класу. Так, О.С. Кубрякова розглядає утворення концептів у нерозривному зв'язку з формуванням мисленнєвих категорій. Вона, зокрема, відзначає, що «процес концептуалізації спрямований у загальних рисах на виділення деяких **граничних** для певного рівня розгляду одиниць досвіду людини в їхньому ідеальному змістовому представленні і саме цим він відрізняється від процесу категоризації, який спрямований скоріше на об'єднання одиниць, що виявляють подібність у тому чи іншому відношенні, проте обов'язково – під час зіставлення цих одиниць із концептом, прийнятим за основу самої категорії» [Кубрякова 2004, с. 319].

Зі сказаного вище стає очевидним той факт, що концепт як ментальна репрезентація є *квантом* знання, мисленнєвим утворенням, ідеальним змістом, що набуває форм, які все більше нагадують логічну категорію – поняття. Для відображення будь-якого предмету й явища у свідомості людини та набуття ними мовної форми, необхідно, щоб вони стали важливими для носіїв певної мови або соціально-культурних угруповань. Розмаїття їхніх умов життя й ставлення до цінностей породжують підставу для формування концептів в одних людей і виникнення лакун на їхньому місці в інших. Крім того, у структурі концепту виділяється константна частина, що утворює ядро, в якому зосереджені його мовні (обов'язкові) ознаки, і варіативна частина, до складу якої входять факультативні (необов'язкові) риси – «співтворчість», «додумування», «дофантазування» [Лихачев 1993, с. 5]. Саме вони репрезентують усе багатство концепту, безліч асоціацій, викликаних ними, різноманітність відтінків і розуміння, які він у собі втілює.

На думку Ю.С. Степанова, концепт – це ніби згусток культури у свідомості людини, у вигляді якого ця культура входить у ментальний світ людини. З іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина – пересічна, звична людина, не творець культурних цінностей – сама входить у культуру, а в деяких випадках і впливає на неї. Концепт – це пучок уявлень, понять, знань, асоціацій, пере-

живань, які супроводжують слово [Степанов 2001, с. 43].

Тут важливо зауважити, що терміни *концепт* і *поняття* функціонують нині як паралельні смислорозрізнявальні одиниці, що належать різним наукам: поняття – термін логіки й філософії – а концепт – математичної логіки, культурології, когнітивної лінгвістики, хоча за своєю внутрішньою формою вони подібні. Крім того, різниця між поняттям і концептом полягає і в тому, що поняття є результатом тільки мислення, а концепт – мислення і переживання, основний осередок культури в ментальному світі людини [там само].

На думку прихильників лінгвокогнітивного підходу, до яких належать В.З. Дем'янков, О.С. Кубрякова, З.Д. Попова, Й.А. Стернін та ін., концепт – термін, що слугує поясненню одиниць ментальних або психологічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання й досвід людини» [Кубрякова 1996, с. 90]. Концепт виступає певним «квантом» знання як уявлення про певні смисли, «якими оперує людина в процесі свого мислення і які відображають зміст досвіду й знання, сутність результатів його діяльності та процесів пізнання світу» [там само]. Під смислом мається на увазі та інформація, яку отримала людина внаслідок взаємодії з навколишнім світом. Водночас важливим елементом у формуванні поняття *концепт* є процеси абстрагування й узагальнення. Тому концепт – це не тільки те, що людина знає, а й як вона уявляє собі навколишній світ і зображає можливий стан справ у ньому.

Відмінною рисою когнітивного підходу в описі семантики мови є прирівнювання значення мовних висловів до змісту концепту. Проте в сучасній лінгвістиці продовжує існувати думка про те, що концепти – це скоріше посередники між словами й екстралінгвальною дійсністю.

Лінгвокультурологічний підхід до визначення поняття *концепт* передбачає особливу увагу до екстралінгвальних чинників: історичних, соціальних та етнічних. Такого погляду дотримуються Ю.С. Степанов, А. Вежицька, О.Г. Воркачов, Т.А. Комова, В.І. Шаховський та ін. Ми поділяємо їх думку про те, що концепт – це ментальне утворення, на формування якого культура, звичаї, традиції наклали величезний відбиток. Тому не можна підходити до розгляду концепту без урахування екстралінгвальної ситуації у всій її повноті.

Поділ концептів на універсальні, етнічні, групові й індивідуальні дає підставу вважати, що наявність того чи іншого концепту залежить від такого культурного чинника, як система переваг, цінностей народу загалом, соціальної групи та окремих людей, що різною мірою причетні до самої культури [Лихачев 1997, с. 280]. Важливу роль при цьому відіграє рівень освіченості, виховання конкретної людини, що необхідно враховувати під час аналізу авторських творів, де важливим чинником виступає роль автора й рівень його соціокультурної компетентності.

Спосіб репрезентації національно-культурної інформації у фраземах викликає особливу за-

цікавленість для дослідників мовної семантики, які справедливо вважають, що фраземи й паремії є свідченням народного світосприйняття й світовідчування, віддзеркаленням особливостей фразеологічної номінації. Її відмінною рисою є накладання двох основ пластів знання. Першим із них є результатом вираження цілісного значення фраземи другим – інформація, представлена прямим значенням її вихідного первісного словосполучення. Їх зіставлення дає змогу виявити особливу значимість конотації, яка виникає внаслідок опису одного об'єкта чи ситуації шляхом звернення до інших. Саме те, до чого звертається свідомість носіїв мови, коли виникає необхідність назвати об'єкт або описати ситуацію, розкриває зв'язок предметів і явищ навколишньої дійсності за допомогою мовних засобів та асоціацій, що ведуть до виникнення уявлень про єдину й неподільну систему світобачення. Така система, в якій сам вибір образності та специфіка її мовного оформлення, що відображає особливості ідіоетнічного сприйняття світу, має в сучасній лінгвістиці назву *фразеологічна картина світу*.

Вибір образів зумовлений способом мислення людей того періоду суспільного розвитку, коли вони були започатковані й привели до утворення фразеологічного фонду мови, який через свою відносну стабільність та незначне поповнення в процесі життя мовної спільноти привів до того, що в багатьох фразеологічних одиницях нині залишається наївний спосіб мислення й світовідчуття попередніх поколінь. Цей результат анахронічного мислення знаходиться нині в пошуках гармонії у світі й об'єднує в собі незіставлювані предмети й явища з точки зору сучасної мовної свідомості, виявляючи глибоку байдужість до розмежування раціонального й фантастичного, живого й неживого, внутрішнього й зовнішнього, високого й низького, корисного й шкідливого, прийняттого й неприйнятного.

Сучасні національні картини світу помітно змінилися порівняно з їхніми давнішими аналогами, проте сліди також сугестивного мислення продовжують давати про себе знати в мовних картинах світу. Саме те, що поряд ставляться зовнішні, нічим не пов'язані предмети й явища дає підставу судити про ті особливості сприйняття тодішнього світу, які вже втрачені й адекватно не усвідомлюються нинішніми поколіннями людей.

Образ як такий містить у собі культурну інформацію і, крім того, викликає національно специфічні почуття-ставлення до себе. Унаслідок цього, фраземи додатково до раціональної оцінки виражають «і те почуття, яке зазнає мовець до позначуваного, демонструючи це почуття самим вибором ідіоми» [Теля 1996, с. 202]. І справді, вибір комунікантами фраземи в тій чи іншій ситуації спілкування зумовлений саме емоціями й бажанням досягнути мовного ілюктивного ефекту. Вивчення емотивності у фразеології окремої мови допомагає зрозуміти національну картину почуттів. Емоції виконують і важливу комунікативну функцію у спілкуванні людей поряд із когнітивною. Будь-яка людина пізнає світ, вивчає його й осмислює через свої переживан-

ня, які провокують, мотивують й супроводжують раціональне пізнання емоціональними відчуттями й уявленнями. Емоціональні переживання не тільки індивідуальні, а й соціально та культурно зумовлені, повністю відповідаючи номінативному задуму, покладеному в основу фразеологічних одиниць. Як засоби вторинної номінації вони виникають «не стільки для того, щоб описувати світ, скільки для того, щоб його інтерпретувати, оцінювати й висловлювати до нього суб'єктивне ставлення. Саме це відрізняє фраземи й метафори від інших номінативних одиниць» [Маслова 2004, с. 382].

Тема національно-культурної специфіки вже стала досить традиційною для досліджень у галузі фразеології. Упродовж багатьох років у наукових працях із фразеології неодноразово висловлювалися обґрунтовані думки про те, що ідіоми є національно-специфічними одиницями мови, які акумулюють культурний потенціал народу. Так, наприклад, ще А.М. Бабкін стверджував, що ідіоматика – це «свята святих національної мови», в якій неповторним чином маніфестується дух і своєрідність нації [Бабкін 1970, с. 7]. За словами М.Л. Ковшової, «це особливий знак мови: в її семантику «вплетена» культурна семантика або культурна конотація, яка створюється референцією фразеологізму до предметної сфери культури» [Ковшова 2013, с. 69].

Кожен народ поступово набував досвіду пізнання світу, який передавався з покоління в покоління. Мова як одна з форм пізнання й вмістилище національної культури закріплює цей досвід у семантиці та структурі усталених словесних комплексів. Значний інтерес із точки зору способів закріплення такого досвіду у фразеології викликають нині особливості вербалізації стереотипів мислення кожного народу. Образні основи фразеологічних одиниць закодували культурні факти, пов'язані з особливостями життя народів, а вивчення етимона усталеної мовної одиниці дає змогу виявити особливості розвитку пізнавальної думки етносу та оцінити трансформації, що в ній відбулися. Так, наприклад, острівне мислення британського етносу найяскравіше відобразилося в численних образах і метафорах, в основі яких лежить наявність морського простору, що омиває з усіх боків Великої Британії. Тому найбільш поширеною групою фразем в англійській мові виявилася та з них, яка пов'язана з плаванням.

Наприклад: англ. *a great ship asks deep waters* (букв. 'великий корабель просить глибоких вод', аналог в укр. мові – *великому кораблю велике плавання*; англ. *ships that pass in the night* (букв. 'кораблі, що проходять вночі') – 'короткочасні, випадкові зустрічі' (пор. укр. *розійшлися як у морі кораблі*); *when one's ship comes home* (або *in*) (букв. 'коли чий-небудь корабель повертається додому' – *коли щастя посміхнеться* або 'коли він (вона і т. ін.) розбагатіє'; *to make a shipwreck of smth.* (букв. 'зробити корабельну аварію') – 'знищити що-небудь, завдати удару по чому-небудь'; *a fish out of water* (букв. 'риба без води') – 'людина не на своєму місці'; *(all) at sea* (букв. '(всі) в морі') – 'в повному нерозу-

мінні, розгубленості, глухому куті', пор. укр. як у *темному лісі; beyond (або over) the seas* (букв. 'за морями') – 'за кордоном, у чужих краях'; *the four seas* (букв. 'чотири моря' – 'чотири водних простори, що омивають Велику Британію, – Північне море, Ірландське море, Атлантичний океан, протока Ла-Манш'; *half seas over* (букв. 'половина морів') – укр. *під мухою (хмельком), море по коліна; when the sea gives up its dead* (букв. 'коли море поверне своїх утоплеників') – 'ніколи', укр. *коли рак на вербі свисне; (under) full sail* (букв. 'під повним парусом') – укр. *повним ходом* і т. н.

У структурі концепту дослідники виділяють такі три пари:

1. Основна актуальна ознака. В актуальному шарі концепт існує для всіх користувачів мовою певної культури як засіб їх взаєморозуміння й спілкування.

2. Додаткова або декілька додаткових «пасивних» ознак, які вже не актуальні, а історичні. У додаткових «пасивних» ознаках свого змісту концепт актуальний лише для деяких соціально-культурних груп. Історія концептів культури вивчається в діакронії, з урахуванням змін смислів, що відбулися впродовж часу існування концепту.

3. Внутрішня форма, яка найчастіше зовсім не усвідомлювана, проте наявна в зовнішній словесній формі. У вигляді етимологічної ознаки або етимології вона відкривається лише дослідникам. Для користувачів певною мовою цей пласт змісту концепту дає про себе знати опосередковано як основа, на якій виникли й містяться інші окремі пласти.

Фразеологи відзначають, що внутрішня форма фразеологічної одиниці має свою специфіку. О.В. Кунін, наприклад, указує на те, що внутрішня форма фразем є значно стійкішою, ніж внутрішня форма слова, що пояснюється переосмисленням характером фразеологічного значення і нарізноформленістю фразеологічної одиниці [Кунін 1984, с. 184].

Виходячи з того, що фразеологічне значення вказує на мисленнєвий зміст, закріплений за фраземою як усталеним словесним комплексом, й мотивування, правомірно розглядати його як спосіб вираження внутрішньої форми. Це виявляється в тому, що фраземи з живою внутрішньою формою сприймаються як мотивовані, напр. *to draw (with draw або retire) in one's shelf* – 'залишатися, (ховатися) у своїй парадигмі, залишатися в собі', а фраземи зі стертою внутрішньою формою усвідомлюються носіями мови як немотивовані, напр., *to knock into cocked hat* – 'розбити наголову (вщент, дощенту, впень)'.

Звідси випливає, що образність у фраземі з живою внутрішньою формою виникає як результат двопланового зображення одного предмета через інший: один потік інформації надходить від буквального значення компонентів, у той час як інший – від цілісного переосмислення. Тому у складі повністю переосмислених мотивованих фразем буквальне значення компонентів послаблюється, проте не втрачається, внаслідок чого створюється мотивувальна образність, напр., *to cut one's coat according*

to one's cloth – 'жити відповідно до своїх достатків'.

У немотивованих, цілком переосмислених фраземах простежується й повне абстрагування від речових значень слів, компонентів, які входять до їхнього складу. У них не простежується зв'язку між фразеологічним і буквальним значенням слів, що входять до складу фраземи, напр., *lay an egg* – 'провалитися з тріском'. Звідси стає очевидним той факт, що характер внутрішньої форми знаходиться в безпосередньому зв'язку зі ступенем абстрагування фразеологічного значення від значення первісного однойменного словосполучення.

Особливості внутрішньої форми фразеологічних одиниць пояснюються тим, що сам механізм фразеологічної номінації, спосіб, яким передається фразеологічне значення, складніший, ніж механізм номінації словом. Оскільки зміст завжди відіграє провідну роль порівняно з формою, є всі підстави вважати, що явище або ситуація, які закладаються в основу фраземи, спочатку приймаються номінатором як розчленування єдності, яка маніфестується в нарізноформленості матеріальної структури фраземи. Тому важливо мати на увазі, що основою номінації фразем стає складна ознака або комплекс ознак, що відображають певні риси, властивості й відношення, характерні для явища або ситуації, що отримують назву. Попереднє (первісне) значення, тобто значення вихідного словосполучення з акцентованою в ньому складною ознакою номінації й виступає в ролі внутрішньої форми щодо подальшого, тобто до фразеологічного значення. Акцентована семантична ознака орієнтує значення прототипу, спрямовує його в певне річище і стає сполучною ланкою між значенням словосполучення і фразеологічною одиницею.

Висновки. Підсумовуючи сказане, зазначимо, що концепт – це ментальне соціально й національно специфічне утворення, планом змісту якого є вся сукупність знань про певний об'єкт, а планом вираження – набір різних мовних засобів (лексичних, фразеологічних та ін.). Він наділений емотивністю, конотаціями, аксіологічний за своєю природою та має ім'я (імена) в мові. Тому в концепті простежуються глибинні зв'язки між людиною, національною культурою й мисленням.

Когнітивний підхід у лінгвістиці – це розуміння фундаментальної важливості мови як системи, що є основоположною для набування, зберігання, передавання й розповсюдження знань людини про світ. Головною метою когнітивної семантики є опис структури концепту, наявність якого лежить в основі називання об'єктів іменами, закріпленими за ними в лексичній і фразеологічній системах мови.

Лінгвокультурологічний підхід під кутом зору структурної організації концепту робить унесок у вивчення особливостей співвідношення елементів концепту й семантики фразем та відповідно в пошуку відповіді на запитання про те, як культура втілюється в мову і яку культурну інформацію несуть різні мовні одиниці.

У контексті зазначених підходів уважаємо, що фразема (фразеологічний зворот) – це семантично не-

подільне усталене словосполучення, цілісне узуально-переносне значення якого утворено на основі концептуальної трансформації словесного комплексу – прототипу. Його внутрішня форма – це усвідом-

лення ознаки, покладеної в основу найменування певного об'єкта, що пов'язане, як правило, не з наочними й яскравими уявленнями, а з елементами поняттєвого змісту, які виникли на новій концептуальній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аскольдов А.С. Концепт и слово. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. М.: Academia, 1997. С. 267 – 279.
2. Бабкин А.М. Русская фразеология: её развитие и источники. Л.: Наука, 1970. 317 с.
3. Бондаренко Е.В., Мартынюк А.П., Фролова И.Е., Шевченко И.С. Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка. Харьков: Издательский центр ХНУ им. В.Н. Каразина, 2017. 246 с.
4. Венжинович Н.Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти: автореф. дис. доктора філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Київ, 2018. 43 с.
5. Карасик В.Н. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 390 с.
6. Ковшова М.Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии: коды культуры. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. 456 с.
7. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: МГУ, 1996. 245 с.
8. Кубрякова Е.С. Язык и знание. М.: Языки славянской культуры, 2004. 555 с.
9. Кунин А.В. Внутренняя форма фразеологической единицы. Слово в грамматике и словаре. М.: Наука, 1984. С. 183 – 188.
10. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. М.: ACADEMIA, 1997. С. 280 – 287.
11. Маслова В.А. Лингвокультурология. 2-е изд. М.: ACADEMIA, 2004. 204 с.
12. Положин М.М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості. *Проблеми романо-германської філології: зб. наук. праць*. Ужгород: Поліграфоцентр «Ліра», 2005. С. 5 – 19.
13. Положин М.М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. 2015, № 4. С. 212 – 222.
14. Попова З.Д., Стернин И.А. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях. Воронеж: ВГУ, 1999. 126 с.
15. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа. «Языки русской культуры», 1996. 284 с.

REFERENCES

1. Askoldov A.S. (1997) Kontsept i slovo. Russkaya slovesnost. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta. Antologiya [Concept and Word. Russian Philology. From the Theory of Philology to the Text Structure. Anthology]. M.: ACADEMIA, S. 267 – 279. [in Russian].
2. Babkin A.M. (1970) Russkaya frazeologiya: eyo razvitie i istochniki [Russian Phraseology: Its Development and Sources]. L.: Nauka, 317 s. [in Russian].
3. Bondarenko E.B., Martyniuk A.P., Frolova I.E., Shevchenko I.S. (2017) Kak narisovat portret ptitsyi: metodologiya kognitivno-kommunikativnogo analiza yazyika [How to Paint a Portrait of a Bird: Methodology of Cognitive and Communication Language Analysis]. Kharkiv: Publishing Centre of V.N. Karazin Publishing Centre, 246 s. [in Russian].
4. Venzhynovych N.F. (2018) Frazemika ukrainskoi literaturnoi movy: kohnityvnyi ta lnhvokulturolohichnyi aspekty [Phrasemics of the Ukrainian Literary Language: Cognitive and Linguocultural Aspects]: avtoref. dys. doktora filol. nauk: 10.02.01 – ukrainska mova. Kyiv, 43 s. [in Ukrainian].
5. Karasik V.I. (2004) Yazykovoy krug: lichnost, kontseptyi, diskurs [Language Circle: Personality, Concepts, Discourse]. M.: Gnosis, 390 s. [in Russian].
6. Kovshova M.L. (2013) Lingvokulturologicheskiy metod vo frazeologii: kodyi kul'turyi [Linguocultural Method in Phraseology: the Codes of Culture]. M.: Bookhouse «Librokom», 456 s. [in Russian].
7. Kubryakova E.S., Demyankov V.Z., Pankrats Y.T., Luzina L.T. (1996) Kratkiy slovar kognitivnykh terminov [A Short Dictionary of Cognitive Terms]. M.: MGU, 245 s. [in Russian].
8. Kubryakova E.S. (2004) Yazyk i znanie. [Language and Knowledge]. Languages of Slavonic Culture, 555 s. [in Russian].
9. Kunin A.V. (1984) Vnutrennyaya forma frazeologicheskoy edynitsyi. Slovo v grammatike i slovare [The Inner Form of a Phraseological Unit. Word in Grammar and Dictionary]. M.: Science, S. 183 – 188. [in Russian].
10. Lihachev D.S. (1997) Kontseptosfera russkogo yazyika. Russkaya slovesnost. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta. Antologiya [Conceptosphere of Russian. Russian Literature. From the Theory of Philology to the Text Structure. Anthology]. M.: ACADEMIA, S. 280 – 287. [in Russian].
11. Maslova V.A. (2004) Lingvokulturologiya [Linguistic Culturology]. The 2-nd edition. M.: ACADEMIA, 204 s. [in Russian].

12. Poluzhyn M.M. (2005) Kontseptualna systema yak bazove ponyattia kognityvnoyi semantyky i teoriiy movnoyi osobystosti [Conceptual System as the Basic Notion of Cognitive Semantics and Theory of Language Personality]. *Problemy romano-hermanskoyi filolohiyi* [Problems of Romance and Germanic Philology]. Uzhhorod: Poligraphic Centre «Lira», S. 5 – 19. [in Ukrainian].
13. Poluzhyn M.M. (2015) Poniattia, kontsept ta yoho struktura [Notion, Concept and Its Structure]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* [Scientific Herald of Lesya Ukrayinka East European National University]. Philological Studies, No. 4. S. 212 – 222. [in Ukrainian].
14. Popova Z.D., Sternin I.A. (1999) Ponyatie «kontsept» v lingvisticheskikh issledovaniyakh Ponyatiye [The Notion of «Concept» in Linguistic Studies]. Voronezh: VGU, 126 s. [in Russian].
15. Teliya V.N. (1996) Russkaya frazeologiya. Semanticheskii, pragmaticheskii i lingvokulturologicheskii aspekty [Russian Phraseology. Semantic, Pragmatic and Linguocultural Aspects]. M.: School. «Languages of Russian Culture», 284 s. [in Russian].

THE CONCEPT AND PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL NOMINATION IN ENGLISH

Abstract. The article deals with the results of studying the demonstrative landmark, caused by the change of knowledge, pertaining to the humanities, underlain by nosing after the development of cognitology and its independent branch – cognitive linguistics, the key positions of which are connected with the theory of information. Cognitive linguistics operates with particular units as far as their nature is concerned, which serve as guides of multiform information to which concepts as well as phraseological units belong, and which are completely or partially materialized in language for the needs of group and individual nomination. Concept is a mental social and national specific formation, the plane of contents of which is the totality of knowledge about a certain object and the plane of expression – the collection of different language means (lexical, phraseological etc.). Therefore in a concept we have thorough links between man, thinking national culture.

The study has demonstrated that the process of conceptualization in phrase formation has undergone through image-hearing representation as the source of a new semantic component. A living visual image is turned into an integral structure (gestalt) if this image is conceptualized and a conceptual focus is distinguished in it. E.g., in English *to be (get) in low water* – ‘to be without money, in great difficulties’, the conceptual focus of phraseologization, turning a well-known image from empirical experience into gestalt is the idea of a difficult movement at an insufficient depth for sailing. The conceptual focus of phraseologization is given by a semantic component *low*, being not superficial but a thorough semantic essence (in other words conceptual basis of the meaning *low*) accentuating the idea of being in a lying position. E.g., *to lie low* – to conceal oneself, not to attract attention to oneself; *to be in low spirits* – to be in bad mood; *low tide* – stagnation.

Thus, the consideration of conceptual basis in the process of setting phraseological meaning turns out to be topical and largely depends on the peculiarities of semantic features of the supporting key word-components, regarded as conceptual centres of phraseological objectivization. The study of peculiarities of phraseological meanings by means of cognitive approach enables applying a new approach to solving the problems of its heterogeneous and complicated structure, more deeply penetrate into its semantic area and also reveal the degree of motility or attaching focuses of the resulting sense of phraseological units, which significantly depend on conceptual organization of idioms of a certain class.

Keywords: concept, phrase, nomination, the inner form, cognitive linguistics, linguistic culturology.

Стаття надійшла до редакції 27 червня 2019 р.

© Положин М., 2019 р.

Михайло Положин – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; <https://orcid.org/0000-0002-2962-9350>

Michael Poluzhyn – Doctor of Philology, Professor, Head of the Applied Linguistics Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-2962-9350>